CITY DEAL

KLIMAATADAPTATIE

SAMEN WERKEN AAN TOEKOMSTBESTENDIGE STEDEN

De essentie van deze City Deal

De City Deal Klimaatadaptatie heeft vier hoofddoelstellingen.

Werken aan de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie

We spannen ons in voor de doelen van de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie: in 2020 is klimaatbestendig ontwikkelen, realiseren en beheren van stedelijk gebied standaard praktijk. Dit betekent dat we in de steden gaan evalueren hoe ver we zijn en welke extra inspanningen nodig zijn.

Goede voorbeelden tonen aan de hand van pilotprojecten

We willen aan de hand van pilotprojecten in steden laten zien dat kimaatrobuuste oplossingen bijdragen aan een prettig en gezond leefklimaat en aan de reductie van beheerkosten. Goed voorbeeld doet immers volgen.

Belemmeringen wegnemen

Belemmeringen op het gebied van wetgeving, financiering en beleid brengen we in kaart en voorzien we van oplossingsrichtingen. Gerealiseerde projecten toetsen we in de praktijk op effectiviteit en toegevoegde waarde.

Leren en exporteren

De vernieuwende werkwijzen en oplossingen delen we met nationale en internationale partners. City Deal deelt resultaten en inzichten via een open platform en zorgt voor internationale verbinding.

“Daar waar steden tegen grenzen aanlopen en vernieuwing en doorbraken nodig zijn om kansen en problemen te verzilveren of op te lossen, daar komt Agenda Stad in beeld. In City Deals worden concrete samenwerkingsafspraken tussen steden, het Rijk, andere overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties verankerd. City Deals zijn het middel om de doelstelling van Agenda Stad te halen: het versterken van groei, innovatie en leefbaarheid in de Nederlandse steden.”

Bron: agendastad.nl

Voorwoord

De deltabeslissingen van 2014 hebben een dimensie toegevoegd aan de rijke Nederlandse traditie van dammen, dijken en stormvloedkeringen waarmee we ons sinds 1953 steeds beter wapenen tegen overstromingen. Met vernieuwende combinaties tussen waterwerken en ruimtelijke inrichting kunnen we onze steden niet alleen nóg veiliger maken, maar ook aantrekkelijker. Dat motiveert ons als bestuurders in de City Deal om te werken aan de veerkracht van onze steden. In Zwolle zijn de eerste voorbeelden van deze 'nieuwe Deltawerken van de 21ste eeuw' in de haarvaten van de stad nu volop in aanbouw.

Maar zal het genoeg zijn om in iedere straathoek de effecten van extreme regen, hitte of droogte op te kunnen vangen? Dat kan niemand alleen. Daarom doen we dat niet alleen samen met onze inwoners, bedrijven en waterschappen maar hebben de steden elkáár ook nodig. Zwolle kan bijvoorbeeld ongelooflijk veel leren van de werkwijze van Dordrecht, en vice versa. En projecten als de Haagse Zandmotor en de Rotterdamse waterpleinen zijn zelfs in Singapore bekend. Deze kruisbestuiving is de pijler onder een City Deal die ervoor zorgt dat we elkaar uitdagen om het schijnbaar onmogelijke te doen: een stad binnen enkele decennia aanpassen aan een veranderend klimaat.

In dit spannende eerste jaar zetten we de schouders onder diverse thema's. Zo willen we adaptatie verder integreren in publiek-private samenwerking bij gebiedsontwikkeling, zodat het niet langer als een lastige extra kostenpost wordt gezien. En via een online-menukaart ontsluiten we alle inspirerende Nederlandse voorbeeldprojecten voor de hele wereld.

We zien uit naar deze samenwerking, die niet vrijblijvend is, maar leidt tot City Deal waardige, (inter)nationale doorbraken in de wijze waarop we klimaatverandering weten om te vormen van een probleem naar een kans.

Namens alle partners van de City Deal Klimaatadaptatie,

Ed Anker
Wethouder gemeente Zwolle

Wat gaan we doen in 2016-2017

We gaan van start met de City Deal Klimaatadaptatie waarmee we een doorbraak in de aanpak van klimaatadaptatie in Nederlandse steden willen bereiken. We willen in deze brochure graag laten zien wat we doen van 1 september 2016 tot en met 31 augustus 2017; het eerste jaar van de vier jaren van deze samenwerking.

City Deal is een samenwerkingsovereenkomst tussen veertien publieke partners en twaalf (semi)private samenwerkingspartners. De City Deal partners intensiveren hun onderlinge samenwerking in een open cultuur van leren, experimenteren en innoveren. Het gaat om een organisch aangestuurde organisatie, waarin we decentraal werken aan de activiteiten die ons helpen ons doel te bereiken.

Iedereen die meedoet, doet dat omdat hij er iets uit kan halen én bereid is om ervaring en kennis in te brengen. Dat zorgt voor een enorme meerwaarde bij complexe vraagstukken, waarbij de verschillende deelnemers kunnen profiteren van elkaar. Het gaat hierbij om vraagstukken, zoals het implementeren van meerlaagsveiligheid, klimaatrobuuste gebiedsontwikkeling en de toepassing van zogenaamde 'nature based solutions'.

Binnen deze vraagstukken werken we in concrete projecten aan nieuwe vormen van governance & financieringsconstructies en nieuwe innovatieve oplossingen. In sommige projecten draait het vooral om het combineren van kennis en ervaringen, in andere om het samen experimenteren en het versnellen van vernieuwingen. Dit resulteert in

unieke voorbeeldprocessen en projecten die daarmee voeding geven aan de internationalisering: klimaat adaptieve steden als exportproduct.

We willen leren, inspireren en delen. Om samen te werken aan steden die goed voorbereid zijn op de toekomst. Zodat we ook in 2050 nog plezierig kunnen wonen, werken en leven in het stedelijk gebied van Nederland.

"Nieuwe werkwijzen en innovaties ontstaan niet vanzelf. Overheden kunnen ze niet kopen met subsidies. Maar ook de markt plukt ze niet zomaar uit de lucht. Het is een kwestie van kruisbestuiving. Klimaatadaptatie is een complexe opgave die vraagt om zo'n gezamenlijke zoektocht naar kansen en oplossingen. Met deze City Deal brengen we in steden innovatiekracht, ondernemerschap, maatschappelijke betrokkenheid en politiek-bestuurlijke haalbaarheid bijeen in concrete projecten. Een praktijk leeromgeving en een kraamkamer voor innovatie."

Melanie Schultz van Haegen
Minister Infrastructuur & Milieu

"Dordrecht leeft al eeuwen met de voor- en nadelen van de ligging in de delta. Klimaatverandering stelt ons op korte termijn echter voor nieuwe opgaven. Opgaven die vragen om slimme combinaties van maatregelen én slimme samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en inwoners."

Piet Sleeking
Wethouder gemeente Dordrecht

"Om de IJssel-Vechtdelta waterveilig en klimaatbestendig te maken, is meer nodig dan hoge dijken. We passen nieuwe plannen aan het klimaat van de toekomst aan. Nu maatregelen nemen is noodzakelijk, maar de effecten merk je vaak pas op lange termijn. Daarom zoeken we naar combinaties van maatregelen waarbij iedereen – bewoners, ondernemers en overheden – een bijdrage levert. De City Deal helpt ons daarbij."

Bert Boerman
Gedeputeerde Provincie Overijssel

Meerlaagsveiligheid

Van lokaal experiment naar structurele werkwijze

We zorgen in Nederland voor waterveiligheid door in te zetten op preventie én het beperken van de gevolgen van een mogelijke overstroming. De eerste laag, die van de preventie, gaat over onze dijken en duinen. Natuurlijk is preventie belangrijk. Maar we zetten ook steeds meer in op gevolgenbeperking, zoals rampenbeheersing. Denk bijvoorbeeld aan goede evacuatieplannen. Dat is de derde laag.

Ruimtelijke inrichting

De City Deal legt de focus op de tweede laag: het nemen van maatregelen in de ruimtelijke inrichting die de gevolgen van een mogelijke overstroming kunnen beperken. De partners in de City Deal werken elk in hun eigen regio aan een strategie voor het vergroten van de waterrobuustheid. Een uitdagende klus, omdat de rollen en verantwoordelijkheden van betrokken partijen voor ruimtelijke adaptatie niet duidelijk zijn, het urgentiebesef laag is bij bewoners en bedrijven en niet helder is welke maatregelen haalbaar en aanvaardbaar zijn.

In de praktijk

Aan de hand van vier praktijkprojecten - in Dordrecht, IJssel-Vecht Delta, Amsterdam Westpoort en Rotterdam, kijken we hoe we de beleidsambitie voor ruimtelijke adaptatie om kunnen zetten naar een meer structurele werkwijze. Een werkwijze die overheden en andere partijen uitdaagt een deal te sluiten voor meer waterrobuustheid, in het belang van elke deelnemer.

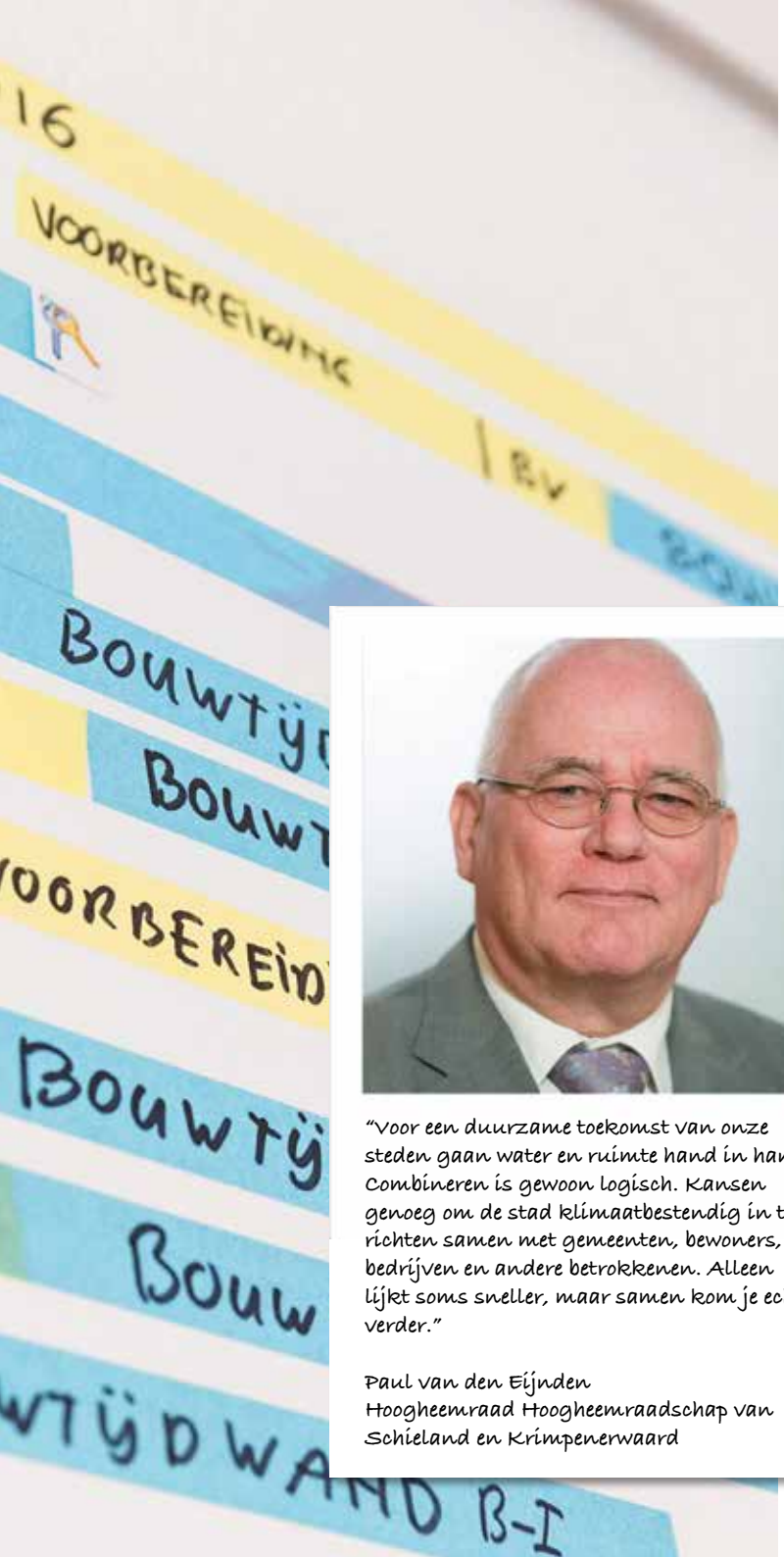

"Voor een duurzame toekomst van onze steden gaan water en ruimte hand in hand. Combineren is gewoon logisch. Kansen genoeg om de stad klimaatbestendig in te richten samen met gemeenten, bewoners, bedrijven en andere betrokkenen. Alleen lijkt soms sneller, maar samen kom je echt verder."

Paul van den Eijnden
Hoogheemraad Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard

"Met onze water- en gebiedskennis en de inzet van inwoners en ondernemers maken we gezamenlijk onze leefomgeving aantrekkelijker en beter bestand tegen een extremer klimaat."

Ariane Hoog
loco dijkgraaf Waterschap Amstel, Gooi en Vecht

Klimaatrobuuste gebiedsontwikkeling

De normaalste zaak van de wereld

Bij gebiedsontwikkeling zijn veel verschillende partijen betrokken (zoals ontwikkelaars, vastgoedbeleggers, overheden en woningbouwcorporaties). De doelstellingen van deze partijen lopen regelmatig uiteen. Bovendien wil de (toekomstige) bewoner dat het 'gewoon goed geregeld is', zonder extra kosten. Aandacht voor klimaatrobuuste inrichting is hierdoor zeker geen vanzelfsprekendheid. De uitdaging zit in het vinden van een gezamenlijke doelstelling voor klimaatadaptatie. Hieruit moet blijken dat een klimaatrobuuste inrichting niet duurder is en op de lange termijn mogelijk geld oplevert.

Etalage voor klimaatadaptatie

De centrale vraag binnen dit thema is: "Op welke wijze kun je klimaatbestendigheid meenemen in gebiedsontwikkelingen in zowel nieuw als bestaand stedelijk gebied?" We willen een versnelling bewerkstelligen en praktijkvoorbeelden etaleren.

Kaarten op tafel

De partijen moeten inzicht krijgen in elkaars belangen; "de kaarten moeten open op tafel". Hiermee wordt een aanpak geformuleerd die een klimaatrobuuste inrichting gemeengoed maakt. Door een wisselwerking tussen theorie en praktijk, wordt de aanpak doorontwikkeld. Wat binnen wordt bedacht, wordt buiten toegepast en vice versa. Door goede voorbeelden uit de praktijk ten toon te spreiden willen we anderen inspireren om met klimaatrobuuste gebiedsontwikkeling aan de slag te gaan. Hierdoor is een klimaatrobuuste inrichting gewoon goed geregeld!

"Door de hittestress en de steeds intensere regenbuien zijn we genoodzaakt om steeds meer groen en water toe te voegen in de stad. Mensen worden daar erg gelukkig van. We brengen waterlopen terug in de stad, we vergroenen en ontgrijzen."

Maryann Schreurs
Wethouder Eindhoven

Nature Based Solutions

Meer rendement uit klimaatadaptieve maatregelen

Kiezen voor Nature Based Solutions, is kiezen voor een klimaatbestendige inrichting van stedelijk gebied en tegelijkertijd werken aan de aantrekkelijkheid van de stad, de gezondheid van haar inwoners en de sociale samenhang in wijken. Toch wordt de Nature Based Solutions – aanpak in steden nog maar zelden als serieus alternatief aan beslissers voorgelegd.

Bewijsvoering in theorie én praktijk

We gaan in drie steden in de praktijk aan de slag om aanvullende 'bewijsvoering' te verzamelen voor de toepassing van Nature Based Solutions. Daarnaast zetten we onderzoeksvragen uit die de kennis over én de bekendheid van Nature Based Solutions moeten vergroten. Zo ontstaat een toolkit, waarmee andere steden zelf aan de slag kunnen.

Het gebeurt al!

Zwolle gaat aan de slag met een pilot gericht op het bestrijden van wateroverlast en hittestress in een woonwijk door integrale alternatieven te zoeken voor de geasfalteerde wegen. Dordrecht pakt de wateroverlast in stadsparken aan en zoekt naar maatregelen die de klimaatadaptieve en recreatieve functies van de parken versterken. Eindhoven zet in op vergroting van de effectiviteit van het vergroenen en ontharden van de stad.

"Het waterschap wil graag inspelen op burgerinitiatieven. De City Deal is een prachtige kans om de omgeving te betrekken bij het waterbeheer en om de stadsbewoners nog waterbewuster te maken."

Hans de Jong
DB-lid Waterschap Drents Overijsselse Delta

"Het klimaatbestendig inrichten van de leefomgeving wordt wat mij betreft een vanzelfsprekendheid bij alle ruimtelijke projecten. Dat moet je integraal oppakken binnen de gemeentelijke organisatie, maar ook met onderwijs, instellingen en andere overheden. Dan kun je kansen benutten, thema's koppelen en agenda's stapelen."

Paul de Beer
Wethouder Breda

Competentie ontwikkeling

Van koplopers naar mainstream

Klimaatbestendig inrichten is voor veel professionals binnen en buiten de overheid nog geen standaard praktijk. De groep koplopers blijkt bovendien per stad te verschillen: in de ene stad lopen de ontwerpers voorop, in de andere bijvoorbeeld de rioleringsdeskundigen. Ze hebben bovendien uiteenlopende werkwijzen, procedures en instrumenten ontwikkeld om te zorgen dat klimaatadaptatie effectief ingebracht wordt en stand houdt tot aan de realisatiefase van een project.

Leerprogramma

In dit project ontwikkelen we een leerprogramma voor en door klimaatprofessionals met als doel om het vermogen tot innovatie binnen gemeenten en waterschappen te vergroten. De kern van het leerprogramma bestaat uit een serie sessies waarin we kennisuitwisseling stimuleren met de techniek van het city-to-city leren. De sessies zullen in het teken staan van de benodigde verandercompetenties waar klimaatprofessionals mee te maken krijgen.

Praktijkervaring en dialoog

Tijdens een serie sessies, zal telkens een van de City Deal partners een casus voorbereiden uit de eigen praktijk. De bedoeling is samen te leren van de innovatieve aspecten ervan. Het gaat om de praktijkervaringen en de dialoog. Het einddoel is het verder ontwikkelen van het city-to-city leren en breder toepasbare werkwijzen, procedures en instrumenten te ontwikkelen, waarmee we al onze steden klimaatbestendig kunnen inrichten.

"Een klimaatbestendige stad kun je alleen sámen met de stad tot stand brengen. Particulier bezit omvat het grootste deel van de stad. Het is een opgave die iedereen aangaat."

Joris Wijsmuller, wethouder Den Haag

"Ik vergelijk het klimaatbestendig maken van je omgeving wel eens met het beveiligen van je huis. Veel mensen laten hun huis pas beveiligen nadat er inbrekers zijn geweest. Dan denk je: 'had ik maar'. Dat willen we voorkomen. Het klimaat verandert al. We moeten snel meters maken."

Marcel Houtzager
Hoogheemraad Hoogheemraadschap van Delfland

Maatschappelijke initiatieven

Samen werken aan een klimaatbestendige stad

De inzet van burgers is onmisbaar bij het aanpassen van de stad aan klimaatverandering. Zij kunnen groene daken aanleggen, hun drempel verhogen en hun tuin of straat vergroenen om wateroverlast te voorkomen en hittestress te beperken.

Inwoners stimuleren

De afgelopen jaren zijn er allerlei initiatieven ontplooid om inwoners te stimuleren zelf maatregelen te treffen. Voorbeelden zijn Operatie Steenbreek of Amsterdam Rainproof. Maar er ontstaan ook allerlei mooie bewonersinitiatieven. Soms werkt dat goed, soms is het effect minder groot dan gehoopt. We willen de kennis en ervaringen van deze projecten analyseren en delen. Wat werkt en wat niet? Hoe kan het beter?

Initiatieven ondersteunen

Wat beweegt inwoners om zelf aan de slag te gaan? En hoe kunnen overheden daar effectief op aanhaken om klimaatvraagstukken op te lossen? Het antwoord op die vragen zal per inwoner en per stad verschillen. In Zwolle, Dordrecht, Den Haag, Amersfoort en andere steden gaan we op zoek naar verhalen, naar waar beleid schuurt met de praktijk, naar oplossingen waar inwoners en andere belanghebbenden trots op zijn. Burgers, klimaatprofessionals en bestuurders gaan met elkaar in gesprek om te ontdekken waar gezamenlijke belangen liggen, die kunnen leiden tot nieuwe vormen van samenwerkingen rond klimaatvraagstukken.

"Samen met kennisinstellingen en het bedrijfsleven participeert Rotterdam in veel internationale netwerken. Hierin wordt niet alleen de Nederlandse kennis vermarkt, maar ook geleerd van best practices in andere landen. De City Deal geeft andere steden in Nederland en hun bedrijfsleven de mogelijkheid aan te haken op deze netwerken."

Pex Langenberg,
Wethouder gemeente Rotterdam

Internationaal ondernemerschap

Versterken koploperschap

Ons doel is de koploperspositie van Nederland in Europa én de wereld te versterken met de Innovatieve Nederlandse aanpak van Klimaatadaptieve Steden als exportproduct. We kijken ook naar het mogelijke gebruik van Europese subsidies voor concrete pilotprojecten voor onze eigen steden en internationale samenwerking.

Gerichter aanbieden

Onze steden vormen samen een 'Living Lab' voor Klimaatadaptieve Steden dat veel internationale aandacht kent. We maken een 'menukaart' waarop te vinden is wat onze verschillende steden te bieden hebben. Dat levert niet alleen een mooie showcase op, het zorgt er ook voor dat vraag en aanbod beter bij elkaar komen, internationale bezoekers heel gericht relevante informatie tot zich kunnen nemen en de juiste stakeholders met elkaar worden verbonden.

Internationale zichtbaarheid

Naast de 'menukaart' als eindproduct van dit project, werken we aan een kalender, waar alle internationale evenementen op terug te vinden zijn die relevant zijn voor onze positionering en branding. Uiteraard nemen we ook deel aan internationale initiatieven, zoals de Internationale Waterambitie en het Climate Adaptation Partnership. Via deze initiatieven willen we ook leren van buitenlandse steden.

Organisatie

City Deal Klimaatadaptatie is een samenwerkingsovereenkomst. Iedereen die meedoet levert een deelnemer voor het kernteam. Dit team organiseert plenaire sessies en is verantwoordelijk voor de jaarlijkse evaluatie. Op basis van deze evaluatie, stellen we tijdens een jaarbijeenkomst het programma voor het volgende jaar op.

Elk project, elke pilot en initiatief heeft een eigen projectteam dat de kwaliteit en voortgang bewaakt. Tevens is aan elk project een bestuurlijk team verbonden dat kritisch reflecteert op doelstelling en resultaat en helpt met het identificeren van de barrières en kansen op nationaal niveau. Deze worden via de strategiegroep verbonden aan de actuele 'agenda's van verandering'. Dat kan gaan over governance & financiering, wetgeving of publiek-private samenwerking.

De leden van de strategiegroep hebben een actieve rol als verbinder met het eigen netwerk zoals branches, wetgevers en landelijke stuurgroepen.

De strategiegroep is samengesteld uit vier vaste leden van buitenaf en vier wisselende leden vanuit de City Deal partners:

- Henk Ovink (nationale watergezant)
- Maarten Hajer (hoogleraar Universiteit van Utrecht)
- Nynke Schaaf (Nederland Kantelt, oprichter ConComCow)
- Ina Adema (voorzitter commissie water VNG)
- Annemieke Nijhof (algemeen directeur Tauw)
- Heleen Herbert (commercieel directeur Heijmans)
- Ed Anker (wethouder gemeente Zwolle)
- Frans ter Maten (heemraad waterschap Vallei en Veluwe)

Ook aanhaken?

Onderschrijft uw organisatie de doelstellingen van de City Deal Klimaatadaptatie en bent u bereid mensen en middelen in te zetten? Dan kunt u mogelijk toetreden bij de vaststelling van het volgende jaarprogramma. Neem voor meer informatie contact op met info@citydealklimaatadaptatie.nl.

Partners van de City Deal	MEERLAAGSVEILIGHEID	KLIMAATROBUUSTE GEBIEDSONTWIKKELING	NATURE BASED SOLUTIONS	COMPETENTIE ONTWIKKELING	MAATSCHAPPELIJKE INITIATIEVEN	INTERNATIONAAL ONDERNEMERSCHAP
Gemeente Amersfoort		✓			✓	
Gemeente Breda				✓	✓	
Gemeente Den Haag		✓		✓	✓	✓
Gemeente Dordrecht	✓		✓		✓	
Gemeente Eindhoven			✓	✓		✓
Gemeente Rotterdam	✓	✓		✓		✓
Gemeente Zwolle	✓	✓	✓			✓
Ministerie van I&M	✓				✓	
Hoogheemraadschap van Delfland		✓			✓	
Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpernerwaard		✓				
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht	✓	✓			✓	✓
Waterschap Drents Overijsselse Delta	✓	✓		✓	✓	
Waterschap Vallei en Veluwe	✓					
Provincie Overijssel	✓					
Samenwerkingspartners						
BPD regio Noord-Oost		✓				
Branchevereniging VHG		✓	✓		✓	
Ecoshape			✓			✓
Hanze Hogeschool				✓		
Heijmans		✓				
Hogeschool van Amsterdam		✓				
Kennisland				✓	✓	
NWP	✓	✓				✓
RDC						✓
Tauw	✓	✓	✓	✓	✓	
Unesco-IHE				✓		
Universiteit van Utrecht					✓	

Colofon

Uitvoering
Coördinatieteam City Deal Klimaatadaptatie

Vormgeving en redactie
Donkigotte

Fotografie
Wethouder Wijsmuller: Roos Trommelen
Wethouder Langenberg: Marc Nolte
Zwarte Water/Frankhuis Zwolle: Raymond van Olphen

Druk
De Swart Den Haag

Kijk voor meer informatie op: http://agendastad.nl/citydeal/klimaatactieve-stad/
© September 2016